

Inhoud

Woord vooraf 13

Inleiding 15

Leeswijzer 19

1 Video-interactiebegeleiding en gehechtheid bij adoptie 25

- 1.1 Waarom VIB bij adoptiegezinnen? 25
 - 1.1.1 VIB of VHT? 26
 - 1.1.2 Waarom een aparte handleiding VIB en gehechtheid bij adoptie? 27
 - 1.1.3 Adoptieouderschap versus biologisch ouderschap; specifieke taken 29
- 1.2 De uitgangspunten van VIB en gehechtheid bij adoptie 35
- 1.3 Werkzame factoren van VIB en gehechtheid bij adoptie 38
 - 1.3.1 Werkzame factoren van de methodiek VIB 38
 - 1.3.2 Werkzame factoren in neurocognitief perspectief 47
- 1.4 Waarom VIB met Sherborne Samenspel? 49
- 1.5 VIB en gehechtheid bij adoptie: voor wie, wanneer en waarom? 50
 - 1.5.1 Voor wie: doelgroep en aanmeldingscriteria 50
 - 1.5.2 Wanneer: VIB bij adoptiegezinnen 52
 - 1.5.3 Waarom: de aard van de hulpvraag 53
 - 1.5.4 Bij welke adoptiegezinnen wordt Sherborne Samenspel ingezet? 56
- 1.6 Andere aanverwante doelgroepen 57
- 1.7 Samenvatting 58

2 Adoptie van binnen- en buitenlandse kinderen in Nederland 59

- 2.1 Juridische kaders 59
 - 2.1.1 De Nederlandse adoptieprocedure 59
 - 2.1.2 Haags Adoptieverdrag 61
 - 2.1.3 Feiten en cijfers 61
 - 2.1.4 Adoptie als bescherming en als bedreiging 63

2.1.5	Relatie met VIB	65
2.2	Het adoptiegezin	65
2.2.1	Afstandsouders	65
2.2.1.1	Achtergrondgegevens afstandsouders	65
2.2.1.2	Beschermende en bedreigende factoren voor afstandsouders	66
2.2.1.3	Relatie met VIB	68
2.2.2	Adoptieouders	68
2.2.2.1	Achtergrondgegevens adoptieouders	68
2.2.2.2	Beschermende en bedreigende factoren voor adoptieouders	71
2.2.2.3	Actualiteit: het veranderend profiel van adoptieouders	72
2.2.2.4	Relatie met VIB	73
2.2.3	Adoptiekinderen	74
2.2.3.1	Achtergrondgegevens adoptiekinderen	74
2.2.3.2	Beschermende en bedreigende factoren voor adoptiekinderen	82
2.2.3.3	Actualiteit: het veranderend profiel van adoptiekinderen	84
2.2.3.4	Relatie met VIB	86
2.3	Nederlandse adoptiekinderen	87
2.4	Samenvatting	89

3 Gehechtheid en adoptie 90

3.1	Wat is gehechtheid?	90
3.2	Vormen van gehechtheid	96
3.3	Gehechtheidsrepresentaties	105
3.4	Bouwstenen van hechting	114
3.5	Het brein, emotie- en stressregulatie, mentaliseren en gehechtheid	126
3.5.1	Het brein	126
3.5.2	Stress- en emotieregulatie	129
3.5.3	Window of tolerance	132
3.5.4	Mentaliseren	135
3.6	Samenvatting	136

4 Het doel van video-interactiebegeleiding en gehechtheid bij adoptie 138

- 4.1 De doelstellingen van VIB en gehechtheid bij adoptie 138
 - 4.1.1 Hoofddoel: het op gang brengen en bevorderen van een veilige gehechtheidsrelatie 139
 - 4.1.2 Het bevorderen van sensitiviteit en responsiviteit 141
 - 4.1.3 Het vergroten van kennis en inzicht in het gedrag van het adoptiekind en het hechtingsproces 142
 - 4.1.4 Herstel na verbroken gehechtheid 143
 - 4.1.5 Het bevorderen van een positieve beleving van het adoptieouderschap 144
 - 4.1.6 Het optimaliseren van algemene en adoptiespecifieke (opvoedings)vaardigheden van adoptieouders 145
 - 4.1.7 Het bevorderen van de sociaal-emotionele ontwikkeling van adoptiekinderen 146
 - 4.1.8 Inzicht verwerven in de aanwezige problematiek om zo nodig te kunnen verwijzen 148
 - 4.1.9 Het bevorderen van plezierig en vanzelfsprekend affectief en lichamelijk contact tussen adoptieouders en kind door middel van Sherborne Samenspel 149
- 4.2 Samenvatting 150

5 De methodiek van video-interactiebegeleiding bij adoptie 151

- 5.1 De methodiek VIB/VHT algemeen 151
- 5.2 Aandachtsvelden binnen de methodiek VIB en gehechtheid bij adoptie 152
 - 5.2.1 Basiscommunicatie toegespitst op de adoptiedoelgroep 153
 - 5.2.1.1 Cluster 1: Initiatief en ontvangst 157
 - 5.2.1.2 Cluster 2: Uitwisseling in de kring 176
 - 5.2.1.3 Leiding geven 187
 - 5.2.1.4 Cluster 3: Overleg 194
 - 5.2.1.5 Cluster 4: Conflict hanteren 200
 - 5.2.2 Basiscommunicatie van de video-interactiebegeleider 206
- 5.3 Overige aandachtsvelden binnen de methodiek VIB bij adoptie 207
 - 5.3.1 De dagelijkse gezinssituatie 207
 - 5.3.2 De ontwikkeling van het adoptiekind 209
 - 5.3.3 De ontwikkeling van de adoptieouder 210
 - 5.3.4 Het maatschappelijk functioneren van het adoptiegezin 212
 - 5.3.5 De adoptiestatus 213
- 5.4 Samenvatting 214

6 Het traject van video-interactiebegeleiding en gehechtheid bij adoptie 215

- 6.1 De stappen binnen VIB bij adoptie 215
- 6.2 De toeleiding tot VIB bij adoptie 218
 - 6.2.1 De aanmelding 218
 - 6.2.2 De intake 219
 - 6.2.3 De introductie van de VIB-methodiek 220
 - 6.2.4 De contra-indicaties 224
- 6.3 Het opstartgesprek en de anamnese 225
- 6.4 Het maken van de video-opname 227
 - 6.4.1 De techniek van het filmen 228
 - 6.4.2 De methodiek van het filmen 228
 - 6.4.3 Een video-opname maken in de thuissituatie 231
 - 6.4.4 De houding achter de camera 235
- 6.5 De analyse van het beeldmateriaal 238
 - 6.5.1 Selectie van de beelden 239
 - 6.5.2 Zelfreflectie en bewustwording van de eigen emoties en representaties van de video-interactiebegeleider 240
 - 6.5.3 Een interactieanalyse aan de hand van de principes van basiscommunicatie 241
 - 6.5.4 Het formuleren van sterke kanten en aandachtspunten 244
 - 6.5.5 Een analyse van de gehechtheidsrelatie 245
 - 6.5.5.1 Het herkennen van hechtingssignalen in de beelden 245
 - 6.5.5.2 Koppeling van hechtingssignalen aan de vormen van gehechtheid 249
 - 6.5.5.3 Gehechtheidsrepresentatie van kind en ouders 252
 - 6.5.5.4 Koppeling van gedrag van het kind aan de bouwstenen van hechting en basiscommunicatie 254
 - 6.5.6 De nabespreking voorbereiden 264
- 6.6 De nabespreking 265
 - 6.6.1 De organisatorische en de technische kant 265
 - 6.6.2 De inhoudelijke wijze van terugkijken 267
 - 6.6.3 Effect van de beelden op emoties van de ouders en beleving adoptieouderschap 274
 - 6.6.4 De balans tussen opvoeden en een emotionele band opbouwen 277
- 6.7 Afsluiting VIB en gehechtheid bij adoptie 278
 - 6.7.1 Resultaten 279
 - 6.7.2 Evaluatie 280
 - 6.7.3 Privacy waarborgen 281

6.8	Verlenging VIB-traject	282
6.9	Verwijzen	282
6.9.1	Diagnostisch onderzoek	283
6.9.2	Geschikte behandelvormen voor adoptiegezinnen na VIB	284
6.9.2.1	Behandelvormen gericht op het bevorderen van veilige gehechtheid	284
6.9.2.2	Behandelvormen gericht op de verwerking van (vroegkinderlijke chronische) traumatisering	285
6.9.2.3	Behandelvormen gericht op het bevorderen van lichaamsbewustzijn	287
6.10	Samenvatting	288
7	Video-interactiebegeleiding en Sherborne Samenspel	290
7.1	Vroegkinderlijke ervaringen en gehechtheid	290
7.2	Het bevorderen van lichamelijk contact binnen adoptiegezinnen	291
7.2.1	Vroegkinderlijke ervaringen inhalen op oudere leeftijd	292
7.3	Sherborne bewegingspedagogiek	295
7.3.1	Achtergrond van Sherborne bewegingspedagogiek	295
7.4	Sherborne Samenspel en VIB bij adoptie	297
7.4.1	Het doel van Sherborne Samenspel binnen VIB bij adoptie	297
7.4.2	Sherborne Samenspel als instrument voor observatie van interactie en gehechtheid	298
7.4.3	Sherborne Samenspel en gehechtheid	299
7.4.4	De werkzame factoren van Sherborne Samenspel	307
7.4.5	Sherborne Samenspel binnen de VIB-methodiek	310
7.5.	Procedure Sherborne Samenspel en VIB bij adoptie	311
7.5.1.	Aanmelding	311
7.5.2	Voorwaarden	312
7.5.3	Contra-indicaties	312
7.5.4	Wie nemen deel aan een Sherborne Samenspel sessie	313
7.6	Introductie van Sherborne Samenspel bij ouders en kind	315
7.7	Opbouw van Sherborne Samenspel oefeningen	316
7.8	Video-opname en begeleiding van een Sherborne Samenspel sessie	318
7.8.1	Opnemen met de camera	318
7.8.2	Begeleiden van de oefeningen	318
7.8.3	Afronding van de Sherborne Samenspel sessie	325
7.9	Analyse	325

- 7.10 Nabespreking met de ouders 326
- 7.11 Aandachtspunten tijdens Sherborne Samenspel 327
- 7.12 Samenvatting 333

8 Specifieke adoptiegerelateerde aandachtspunten 334

- 8.1 Verlies en rouw 334
 - 8.1.1 Verlies en rouw van de biologische ouders en/of verzorgers in het land van herkomst 336
 - 8.1.2 Verlies en rouw van de adoptieouders 338
 - 8.1.3 Verlies en rouw van het adoptiekind 340
 - 8.1.4 Verlies, rouw en gehechtheid 347
- 8.2 Achterstanden in de verschillende ontwikkelingsgebieden 350
 - 8.2.1 De lichamelijke ontwikkeling 352
 - 8.2.1.1 Lichamelijke groei en ondervoeding 352
 - 8.2.1.2 Vervroegde puberteit 354
 - 8.2.1.3 De motorische ontwikkeling 355
 - 8.2.1.4 De zintuiglijke ontwikkeling 357
 - 8.2.2 De cognitieve ontwikkeling en schoolprestaties 358
 - 8.2.3 De taal- en spraakontwikkeling 360
 - 8.2.4 De sociaal-emotionele ontwikkeling 363
 - 8.2.4.1 Stress- en emotieregulatie 364
 - 8.2.5 De identiteitsontwikkeling 368
 - 8.2.6 De seksuele ontwikkeling 373
- 8.3 Veel voorkomende gedragsproblemen 376
 - 8.3.1 Hyperactief gedrag 376
 - 8.3.2 Concentratie 379
 - 8.3.3 Controlebehoefte 380
 - 8.3.4 Slaapgedrag 384
 - 8.3.5 Eetgedrag 389
 - 8.3.6 Gewetensontwikkeling van adoptiekinderen: 'liegen' en 'stelen' 391
- 8.4 Trauma's bij adoptiekinderen 393
- 8.5 Adoptiekinderen met een Special Need 399
 - 8.5.1 Adoptiekinderen met een schisis (een geheel of gedeeltelijk open gehemelte) 402
 - 8.5.2 HIV-positieve adoptiekinderen 405
 - 8.5.3 Adoptiekinderen met FAS (Foetaal Alcohol Syndroom) 406

- 8.6 Adoptiestatus 408
 - 8.6.1 Loyaliteit 414
 - 8.6.2 Plaats van de biologische ouders 417
 - 8.6.3 Het maken van een 'rootsreis' op jonge leeftijd 420
- 8.7 De reactie van de omgeving op adoptie 420
- 8.8 Aandachtspunten VIB bij diverse gezinssamenstellingen 422
 - 8.8.1 Meerlingen 423
 - 8.8.2 VIB in gemengde gezinnen 425
 - 8.8.3 Adoptie door een alleenstaande ouder 427
 - 8.8.4 Adoptie door homoseksuele ouders 428
 - 8.8.5 VIB na de komst van een volgend kind 429
- 8.9 Vragen over de basisschool, het kinderdagverblijf en de peuterspeelzaal 431
 - 8.9.1 Wanneer kan een kind naar de basisschool, het kinderdagverblijf of de peuterspeelzaal 431
 - 8.9.2 Wanneer VIB op de basisschool, het kinderdagverblijf of de peuterspeelzaal 433
 - 8.9.2.1 De video-opname maken 433
 - 8.9.2.2 De analyse van het beeldmateriaal 434
 - 8.9.2.3 De nabespreking met de leerkrachten/groepsleiding en de ouders 436
 - 8.9.3 Wanneer het kind op school laten testen 440
- 8.10 Samenvatting 440

9 **Kwaliteit, opleiding en implementatie van video-interactiebegeleiding en gehechtheid bij adoptie**

Dit hoofdstuk is te downloaden via www.aitnl.org en www.adoptie.nl/m/professionals

- 9.1 AIT en kwaliteitswaarborging
- 9.2 De opleiding VIB en gehechtheid bij adoptie
 - 9.2.1 Selectie (aspirant) video-interactiebegeleider bij adoptie
 - 9.2.2 Het opleidingstraject
 - 9.2.3 Certificering en registratie
- 9.3 Competenties van de video-interactiebegeleider bij adoptie
 - 9.3.1 Kennis en attitude van de video-interactiebegeleider
 - 9.3.2 Vaardigheden van de video-interactiebegeleider
- 9.4 Kwaliteitswaarborging van de methodiek VIB en gehechtheid bij adoptie
 - 9.4.1 Kwaliteitsbewaking door het intervisie- en supervisiesysteem
 - 9.4.2 Kwaliteitsbewaking door deskundigheidsbevordering

- 9.4.3 Criteria voor verlenging van het certificaat
- 9.5 Opleiding tot opleider VIB en gehechtheid bij adoptie
 - 9.5.1 Selectie opleider VIB en gehechtheid bij adoptie
 - 9.5.2 Het opleidingstraject tot opleider VIB en gehechtheid bij adoptie
 - 9.5.3 Certificering en registratie opleider VIB en gehechtheid bij adoptie
 - 9.5.4 Verlenging certificaat opleider VIB en gehechtheid bij adoptie
- 9.6 Implementatie VIB
 - 9.6.1 Wat wordt er van de organisatie verwacht?
 - 9.6.2 Samenwerken met andere disciplines en de tweedelijnszorg
- 9.7 De opleiding Sherborne Samenspel
 - 9.7.1 De opleiding tot Sherborne Samenspel bewegingspedagoog
 - 9.7.1.1 De opleiding tot opleider Sherborne en Sherborne Samenspel
 - 9.7.2 De competenties van een Sherborne Samenspel bewegingspedagoog
 - 9.7.3 De certificering en de registratie
 - 9.7.4 De kwaliteitswaarborging
- 9.8 Samenvatting

Lijst van veel voorkomende begrippen en afkortingen 442

Bijlagen

- Bijlage 1 Schema bouwstenen van hechting 454
- Bijlage 2 Vragen die gesteld kunnen worden bij het hechtingsproces van het kind 455
- Bijlage 3 Belangrijke attitude van de ouders per bouwsteen van hechting 457
- Bijlage 4 Schema basiscommunicatie van Biemans 459
- Bijlage 5 Interactieschema basiscommunicatie bij adoptie 461
- Bijlage 6 Stappen in de nabespreking 463
- Bijlage 7 Formulier Gezinsinformatie voor VIB 465
- Bijlage 8 Evaluatieformulier video-interactiebegeleiding 468
- Bijlage 9 Toestemmingsformulier ten behoeve van het gebruik van de videobeelden 472
- Bijlage 10 Oefening 'Bewegen op muziek' 474
- Bijlage 11 Vragen met betrekking tot het slaapgedrag 476

Literatuur, brochures, websites en dvd's 477